

DODATNI PROTOKOL 6 O TRGOVINI USLUGAMA U SPORAZUMU O IZMENAMA I PRISTUPU CENTRALNO EVROPSKOM SPORAZUMU O SLOBODNOJ TRGOVINI

Preambula

Strane Sporazuma o izmenama i dopunama i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini (u daljem tekstu „Strane“)

Imajući u vidu preambulu, ciljeve, kao što je navedeno u članu 1. i poglavlje VI (članovi 26. do 29.) Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini 2006 (CEFTA 2006) koji se odnose na trgovinu uslugama, uključujući elektronsku trgovinu, Strane će postepeno postići progresivnu liberalizaciju tržišta usluga u skladu sa članom V Opšteg sporazuma o trgovini uslugama (GATS) Svetske trgovinske organizacije (STO);

Priznajući da će liberalizacija robe i usluga u okviru CEFTA 2006 delovati kao put za postizanje ciljeva ekonomskog razvoja i rasta u regionu širenjem intra-regionalnih investicija i mogućnosti proizvodnje;

U želji da stvore povoljne uslove za razvoj i diversifikaciju trgovine između Strana i za promovisanje komercijalne i ekonomske saradnje u uslugama;

Imajući u vidu da sektor usluga ima sve veću ulogu u ekonomijama i trgovini Strana, sa velikim potencijalom za poboljšanje intra-regionalne trgovine uslugama na obostrano koristan način;

Nijedna odredba ovog Protokola ne može se tumačiti tako da se Strane izuzimaju iz njihovih prava i obaveza iz međunarodnih sporazuma, uključujući njihove postojeće regionalne i bilateralne trgovinske sporazume i STO sporazume;

Dogovorile su se kako sledi:

Član 1 **Definicije**

1. Za potrebe ovog Protokola:

- (a) „mera“ znači bilo koja mera Strane, bilo u obliku zakona, propisa, pravila, postupka, odluke ili upravne mere ili u nekom drugom obliku;
- (b) „pružanje usluga“ obuhvata proizvodnju, distribuciju, plasiranje na tržište, prodaju i isporuku usluga;
- (c) „mere Strana koje utiču na trgovinu uslugama“ obuhvataju mere koje se odnose na:
 - (i) kupovinu, plaćanje ili korišćenje usluga;

- (ii) pristup uslugama i korišćenje usluga u vezi sa pružanjem usluge Strane koje zahtevaju da se usluge uopšteno javno nude;
 - (iii) prisutnost, uključujući komercijalnu prisutnost, lica Strane radi pružanja usluge na državnoj teritoriji neke druge Strane;
- (d) „komercijalna prisutnost” znači svaka vrsta poslovanja ili profesionalnog osnivanja, uključujući putem:
- (i) osnivanja, kupovine¹ ili održavanja pravnog lica; ili
 - (ii) osnivanja i održavanja podružnice ili predsedništva,
- Na državnoj teritoriji Strane, radi pružanja usluge;
- (e) „sektor“ usluge znači:
- (i) u vezi sa specifičnom obavezom, jedan ili više ili sve podsektore te usluge, kako je navedeno u rasporedu Strane,
 - (ii) inače, celinu tog sektora usluge, uključujući sve njegove podsektore;
- (f) „usluga druge Strane“ znači svako lice koje pruža uslugu:
- (i) koja se pruža sa državne teritorije ili na državnoj teritoriji te druge Strane ili, u slučaju pomorskog prevoza, koja se pruža brodom registrovanim po zakonima te druge Strane ili koju pruža lice te druge Strane koje uslugu pruža time što - u celini ili delimično - posluje brodom i/ili brod koristi; ili
 - (ii) koju, u slučaju pružanja usluge putem komercijalne prisutnosti ili prisutnosti fizičkog lica, obavlja pružalac usluga te druge Strane;
- (g) „pružalac usluga“ znači svako fizičko ili pravno lice koje pruža uslugu;²
- (h) „monopolni pružalac usluge“ znači bilo koje lice, javno ili privatno, koje je na merodavnom tržištu državne teritorije neke Strane ovlašćeno ili formalno

¹ Pod pojmom "kupovina" podrazumeva se učešće kapitala u pravnom licu u cilju uspostavljanja ili održavanja trajnih ekonomskih veza.

² Kada se usluga ne isporučuje direktno od strane pravnog lica, ali putem drugih oblika komercijalnog prisustva, kao što je podružnica ili predstavništvo, pružalac usluga (tj. pravno lice) će, bez obzira na to, putem takvog prisustva dobiti tretman koji se daje pružaocu usluga prema ovom Protokolu. Takav tretman će se proširiti na prisutnost preko koje se usluga isporučuje i ne mora se proširiti na bilo koji drugi deo pružaoca koji se nalazi izvan teritorije gde se usluga isporučuje.

osnovano ili postoji na državnoj teritoriji te Strane kao jedini pružalac te usluge;

- (i) „potrošač usluga“ znači svako lice koje prima ili koristi uslugu;
- (j) „lice“ znači fizičko lice ili pravno lice;
- (k) „fizičko lice“ znači državljanin jedne Strane u skladu sa svojim domaćim zakonodavstvom;
- (l) „fizičko lice druge Strane“ znači fizičko lice koje boravi na državnoj teritoriji te druge Strane ili bilo koje druge Strane, a koje prema zakonu te druge Strane: (i) je državljanin te druge Strane; ili (ii) ima pravo stalnog boravka u toj drugoj Strani.
- (m) „pravno lice“ znači bilo koji pravni subjekat koji je propisno osnovan ili na drugi način organizovan u skladu sa važećim zakonom, bilo da se radi o profitu ili na neki drugi način, ili je u privatnom ili državnom vlasništvu, uključujući korporaciju, trust, partnerstvo, zajedničko ulaganje, samostalno preduzeće ili udruženje;
- (n) „pravno lice Strane“ znači:

pravno lice osnovano u skladu sa zakonima neke od Strana, sa sedištem, centralnom upravom ili glavnim mestom poslovanja na državnoj teritoriji te Strane. Ako pravno lice ima samo svoju registrovanu kancelariju ili centralnu upravu na državnoj teritoriji jedne od Strana, neće se smatrati pravnim licem te Strane, osim ako se bavi značajnim poslovnim operacijama u toj Strani;

pravno lice:

- (i) je u „vlasništvu“ lica Strane ako je više od 50% učešća u kapitalu u vlasništvu lica te Strane;
- (ii) je „kontrolisano“ od strane lica Strane ako ta lica imaju moć da imenuju većinu direktora ili na neki drugi način zakonski upravljaju njegovim radnjama;
- (iii) je „povezano“ sa drugim licem kada kontroliše ili je pod kontrolom tog drugog lica; ili kada su ono i drugo lice pod kontrolom istog lica;
- (o) „podružnica“ pravnog lica Strane znači pravno lice koje se efektivno kontroliše od strane drugog pravnog lica te Strane;
- (p) „ogranak“ pravnog lica Strane znači mesto poslovanja koje nema pravnu sposobnost i koje izgleda kao trajno, kao što je proširenje matičnog tela, ima upravu i materijalno je opremljeno da pregovara o poslovanju sa trećim

stranama kako potonji, iako zna da će postojati pravni odnos sa matičnim telom, čije je sedište u inostranstvu, ne mora direktno da se bavi takvim matičnim telom, ali može obavljati poslove na mestu poslovanja koje predstavlja proširenje;

- (q) „direktni porezi“ obuhvataju sve poreze na ukupan prihod, na ukupan kapital ili na elemente prihoda ili kapitala, uključujući poreze na dobitke od otuđenja imovine, poreze na nekretnine, nasledstva i poklone i poreze na ukupne iznose zarada ili plate koje plaćaju preduzeća, kao i poreze na povećanje kapitala;
- (r) „Raspored“ znači raspored iz člana 6. i sadržan u Aneksu III;
- (s) „Posebna obaveza“ znači posebnu obavezu navedenu u rasporedu iz člana 6.;
- (t) „Usluge popravke i održavanja vazduhoplova“ znači takve aktivnosti kada se preduzimaju na vazduhoplovu ili njegovom delu dok se on povlači iz upotrebe i ne uključuju tzv. linijsko održavanje;
- (u) „Prodaja i marketing usluga u vazdušnom saobraćaju“ znači prilike za predmetnog vazdušnog prevoznika da slobodno prodaje i reklamira svoje usluge u vazdušnom saobraćaju, uključujući sve aspekte marketinga kao što su istraživanje tržišta, oglašavanje i distribucija; ove aktivnosti ne uključuju cene usluga u vazdušnom saobraćaju niti primenjive uslove;
- (v) „Usluge kompjuterskih rezervacionih sistema (CRS)“ podrazumevaju usluge koje pružaju kompjuterizovani sistemi koji sadrže informacije o rasporedima vazdušnih prevoznika, dostupnosti, cenama i pravilima vozarine, putem kojih se mogu rezervisati ili izdati karte;
- (w) „prava na vazdušni saobraćaj“ znači pravo na usluge redovnog i vanrednog vazdušnog saobraćaja za obavljanje i/ili prevoz putnika, tereta i pošte za naknadu ili najam od, do, unutar ili preko državne teritorije neke od Strana, uključujući i tačke dostave, rute kojima će se upravljati, vrste saobraćaja, kapacitet, tarife koje se naplaćuju i njihovi uslovi, kao i kriterijume za određivanje avio-kompanija, uključujući kriterijume kao što su broj, vlasništvo i kontrola.

Član 2

Delokrug i područje primene

1. Ovaj se Protokol primenjuje na mere koje su Strane usvojile ili održavaju i koje utiču na trgovinu uslugama. Primenjuje se na sve sektore usluga, osim kako je navedeno u stavu 4.

2. Za potrebe ovog Protokola, trgovina uslugama je definisana kao pružanje usluge:
 - (a) sa državne teritorije jedne Strane na državnu teritoriju bilo koje druge Strane;
 - (b) na državnoj teritoriji jedne Strane korisniku usluga bilo koje druge Strane;
 - (c) od pružaoca usluga jedne Strane, putem komercijalnog prisustva na državnoj teritoriji bilo koje druge Strane;
 - (d) od pružaoca usluga jedne Strane, kroz prisustvo fizičkih lica neke Strane na državnoj teritoriji bilo koje druge Strane.

3. Za potrebe ovog Protokola:
 - (a) „mere Strana“ znači mere koje preduzimaju:
 - (i) centralne, regionalne ili lokalne vlasti i organi; i
 - (ii) nevladina tela u izvršavanju ovlašćenja delegiranih od strane centralnih, regionalnih ili lokalnih vlasti ili organa;

U ispunjavanju svojih obaveza iz Protokola, svaka Strana će preduzeti razumne mere koje su joj dostupne kako bi osigurala poštovanje istih od strane regionalnih i lokalnih vlasti i organa i nevladinih tela na svojoj državnoj teritoriji.

- (b) „usluge“ uključuju svaku uslugu u bilo kom sektoru osim usluga koje se pružaju u vršenju državne vlasti;
 - (c) „usluga koja se pruža u vršenju državne vlasti“ znači bilo koju uslugu koja se ne isporučuje ni na komercijalnoj osnovi, niti u konkurenciji sa jednim ili više pružalaca usluga.

4. Što se tiče usluga u vazdušnom saobraćaju, ovaj Protokol se ne primenjuje na mere koje utiču na prava vazdušnog saobraćaja ili mere koje utiču na usluge koje se direktno odnose na ostvarivanje prava vazdušnog saobraćaja. Ovaj se Protokol primenjuje na usluge popravke i održavanja vazduhoplova, prodaje i marketinga usluga u vazdušnom saobraćaju i usluga kompjuterskih rezervacionih sistema (CRS).

5. Ovaj se Protokol ne primenjuje na zakone, propise ili zahteve koji se odnose na pružanje usluga vladinih agencija za usluge kupljene u vladine svrhe, a ne radi komercijalne preprodaje ili sa ciljem korišćenja u pružanju usluga za komercijalnu prodaju.

6. Ovaj Protokol se ne primenjuje na bilo koje subvencije ili grantove koje daje Strana, uključujući zajmove, garancije i osiguranje koje podržava država.

Član 3 ***Tretman najpovlašćenije nacije***

1. Svaka Strana će odmah i bezuslovno uslugama i pružaocima usluga bilo koje Strane odobriti tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji se odobrava sličnim uslugama i pružaocima usluga bilo koje zemlje koja nije Strana.
2. Ako Strana tretira usluge i pružaoce usluga prema postojećem ili budućem međunarodnom sporazumu sa nekom Stranom koja nije članica, dotična Strana će, na zahtev druge Strane, stupiti u pregovore kako bi u ovaj Protokol uključila tretman koji nije manje povoljan od onog datog uslugama i pružaocima usluga u skladu sa međunarodnim sporazumom.
3. Tretman dodeljen uslugama i pružaocima usluga iz EU prema Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, ili prema Sporazumu o pridruživanju između Republike Moldavije i EU, biće izuzet od obaveza predviđenih stavovima 1. i 2. Tretman dat uslugama i pružaocima usluga iz EU prema domaćem zakonodavstvu Strane, usvojenom u svrhu pristupanja EU, je izuzet od obaveza predviđenih stavovima 1. i 2.
4. Ovaj član se ne može tumačiti tako da sprečava bilo koju Stranu da dodeli ili potvrdi prednosti susednim zemljama kako bi se olakšala razmena ograničena na granične zone usluga koje se lokalno proizvode i konzumiraju.

Član 4 ***Tržišni pristup***

1. U pogledu tržišnog pristupa preko načina pružanja navedenih u članu 2. stav 2, svaka Strana će uslugama i pružaocima usluga bilo koje Strane dodeliti tretman koji nije manje povoljan od onog datog pod uslovima i ograničenjima dogovorenim i navedenim u njenom delu rasporeda.
2. U sektorima u kojima se preuzimaju obaveze tržišnog pristupa, mere koje Strana neće održavati ili usvajati na osnovu regionalne podele ili na osnovu njene cele teritorije, osim ako nije drugačije određeno u delu Rasporeda, definisane su kao:
 - (a) ograničenja broja pružalaca usluga u obliku brojčanih kvota, monopola, ekskluzivnih pružalaca usluga ili zahteva za ispitivanjem ekonomskih potreba;
 - (b) ograničenja na ukupnu vrednost transakcija usluga ili imovine u obliku brojčanih kvota ili zahteva za ispitivanjem ekonomskih potreba;
 - (c) ograničenja na ukupan broj operativnih usluga ili na ukupnu količinu isporučene usluge izraženu u smislu određenih numeričkih jedinica u obliku kvota ili zahteva za ispitivanjem ekonomskih potreba;³

³ Podstav 2 (c) ne pokriva mere Strane koje ograničavaju inpute za pružanje usluga.

- (d) ograničenja na ukupan broj fizičkih lica koja mogu biti zaposlena u određenom sektoru usluga ili koje pružalac usluga može zaposliti i koji su neophodni za i direktno povezani sa pružanjem određene usluge u obliku numeričkih kvota ili zahteva za ispitivanjem ekonomskih potreba;
 - (e) mere koje ograničavaju ili zahtevaju određene vrste pravnih subjekata ili zajedničkog ulaganja putem kojih dobavljač usluga može pružati uslugu; i
 - (f) ograničenja učešća stranog kapitala u smislu maksimalnog procentualnog ograničenja stranog vlasništva ili ukupne vrednosti pojedinačnih ili ukupnih stranih ulaganja.
3. Nijedna Strana neće na svojoj državnoj teritoriji uvesti nova ograničenja u pogledu pružanja usluga, kako je definisano u članu 2. stav 2., osim ako je drugačije predviđeno ovim Protokolom.

Član 5

Nacionalni tretman

1. U sektorima navedenim u njenom delu rasporeda i podložno uslovima i kvalifikacijama navedenim u njemu, svaka Strana će uslugama i pružaocima usluga iz bilo koje druge Strane, u odnosu na sve mere koje utiču na pružanje usluga, dati tretman ne manje povoljan nego tretman dat domaćim uslugama i pružaocima usluga.⁴
2. Strana može ispuniti zahtev iz stava 1. ako uslugama i pružaocima usluga bilo koje druge Strane, da formalno identičan tretman ili formalno drugačiji tretman u odnosu na onaj koji daje domaćim uslugama i pružaocima usluga.
3. Formalno identičan ili formalno različit tretman smatraće se manje povoljnim ako modifikuje uslove konkurencije u korist usluga ili pružaoca usluga u odnosu na slične usluge ili pružaoce usluga bilo koje druge Strane.

Član 6

Raspored posebnih obaveza

1. Svaka Strana će u konsolidovanom rasporedu izložiti posebne obaveze koje preuzima u skladu sa ovim Protokolom. Što se tiče sektora u kojima se preuzimaju takve obaveze, u Rasporedu se navode:

(a) uslovi, ograničenja i uslovi za pristup tržištu;

⁴ Posebne obaveze preuzete prema ovom članu neće se tumačiti tako da zahtevaju od bilo koje Strane da nadoknadi bilo kakve inherentne konkurentne nedostatke koji proizlaze iz stranog karaktera relevantnih usluga ili pružalaca usluga.

- (b) uslovi i kvalifikacije za nacionalni tretman;
- (c) kada je to prikladno, vremenski okvir za sprovođenje takvih obaveza; i
- (d) prema potrebi, datum stupanja na snagu takvih obaveza.

2. Raspored posebnih obaveza Strana navedenih u Aneksu III čini sastavni deo ovog Protokola.

Član 7 ***Izmene rasporeda***

Strane će, na pismeni zahtev druge Strane dostavljen Pododboru za trgovinu uslugama, održati konsultacije kako bi razmotrile svaki zahtev za izmenu posebne obaveze Strane koja je uputila zahtev. Konsultacije će se održati u roku od tri meseca nakon što je Strana koja je podnela zahtev podnela isti Pododboru za trgovinu uslugama. U konsultacijama, Strane će nastojati da održe opšti nivo uzajamno korisnih obaveza koje nisu manje povoljne za trgovinu od onih predviđenih u Rasporedu posebnih obaveza pre takvih konsultacija. Svaka izmena posebnih obaveza podleže procedurama navedenim u članu 47. CEFTA 2006.

Član 8 ***Kretanje fizičkih lica***

1. Prava i obaveze Strana u pogledu kretanja fizičkih lica koja pružaju usluge u jednoj od Strana će biti uređena Aneksom I ovog Protokola. Fizičkim licima obuhvaćenim posebnom obavezom Strane biće dozvoljeno da pružaju usluge na državnoj teritoriji te Strane u skladu sa uslovima te obaveze.

2. Ovaj se Protokol ne primenjuje na mere koje se odnose na fizička lica koja traže pristup tržištu rada na državnoj teritoriji neke od Strana, niti se primenjuju na mere koje se odnose na državljanstvo, boravak ili zaposlenje na trajnoj osnovi.

3. Ništa u ovom Protokolu ne sprečava Strane da primenjuju mere kojima se reguliše ulazak fizičkih lica u, ili njihov privremeni boravak, na njihovu državnu teritoriju, uključujući i mere neophodne za zaštitu integriteta i za obezbeđenje pravilnog kretanja fizičkih lica preko njihovih granica, pod uslovom da se takve mere ne primenjuju na takav način da se poništavaju ili umanjuju koristi koje proizlaze za bilo koju Stranu u smislu posebne obaveze.

Član 9 ***Transparentnost***

1. Svaka Strana će objaviti odmah i, osim u vanrednim situacijama, najkasnije do njihovog stupanja na snagu, sve relevantne mere opšte primene koje se odnose na ili utiču na funkcionisanje ovog Protokola. Međunarodni ugovori koji se odnose ili utiču na trgovinu uslugama u kojima je Strana potpisnica takođe će biti objavljeni.
2. Kada objavljivanje iz stava 1. nije izvodljivo, takve informacije se inače stavljaju na uvid javnosti.
3. Svaka Strana će uspostaviti kontakt tačku za usluge kako je predviđeno članom 44. CEFTA-e 2006.
4. Svaka Strana će odmah i najmanje jednom godišnje obavestiti Pododbor za trgovinu uslugama o uvođenju bilo koje nove, ili bilo koje izmene postojećih, zakona, propisa ili administrativnih smernica koje značajno utiču na trgovinu uslugama obuhvaćenim njenim posebnim obavezama u okviru ovog Protokola.
5. Svaka Strana će, koliko je to moguće, unapred pružiti informacije o svim relevantnim merama opšte primene koje Strana predlaže da usvoji kako bi se omogućilo drugim Stranama da daju svoje komentare o ovoj meri. Informacije će se dostaviti drugim Stranama putem Pododbora za trgovinu uslugama i kontakt tačke za usluge će biti sredstvo za takve komunikacije.
6. Svaka Strana može obavestiti Pododbor za trgovinu uslugama o svakoj meri bilo koje druge Strane, za koju smatra da utiče na delovanje ovog Protokola.

Član 10 ***Domaće zakonodavstvo***

1. U skladu sa odredbama ovog Protokola, Strane zadržavaju pravo da regulišu i usvajaju nove propise kako bi ispunile legitimne ciljeve politike.
2. U sektorima u kojima se preduzimaju posebne obaveze, svaka Strana osigurava da se sve mere opšte primene koje utiču na trgovinu uslugama primenjuju na razuman, objektivan i nepristrasan način.
3. (a) svaka Strana će u najkraćem mogućem roku održavati ili uspostavljati sudske, arbitražne ili upravne sudove ili postupke koji, na zahtev pogođenog pružaoca usluga, obezbeđuju brzu reviziju i, kada je to opravdano, odgovarajuće pravne lekove za upravne odluke koje utiču na trgovinu uslugama . Ako takvi postupci nisu nezavisni od agencije kojoj je poverena upravna odluka, Strana će osigurati da procedure u stvari obezbeđuju objektivnu i nepristrasnu reviziju.

(b) Odredbe podstava (a) neće se tumačiti tako da zahtevaju od jedne Strane da uspostavi takve sudove ili postupke kada bi to bilo u suprotnosti sa njenom ustavnom strukturom ili prirodom njenog pravnog sistema.

4. Kada je potrebno odobrenje za isporuku usluge na koju je preuzeta posebna obaveza, nadležni organi Strane će, u razumnom vremenskom roku nakon podnošenja zahteva koji se smatraju potpunim prema domaćim zakonima i propisima, obavestiti podnosioca zahteva o odluci u vezi sa zahtevom. Na zahtev podnosioca zahteva, nadležni organi Strane će obezbediti, bez nepotrebnog odlaganja, informacije o statusu zahteva.

5. Kako bi se osiguralo da mere koje se odnose na kvalifikacione zahteve i procedure, tehničke standarde i zahteve i postupke licenciranja ne predstavljaju nepotrebne prepreke trgovini uslugama, Pododbor za trgovinu uslugama će, putem odgovarajućih tela, uspostaviti i razviti sve potrebne discipline. Takve discipline imaju za cilj da osiguraju da takvi zahtevi, inter alia:

- (a) budu zasnovani na objektivnim i transparentnim kriterijumima, kao što su kompetentnost i sposobnost pružanja usluge;
- (b) nisu opterećujući više nego što je potrebno da bi se osigurao kvalitet usluge;
- (c) u slučaju procedura licenciranja, da nisu sami po sebi ograničeni u pružanju usluge.

6. (a) u sektorima u kojima je Strana preuzela posebne obaveze, do stupanja na snagu disciplina razvijenih u ovim sektorima u skladu sa stavom 5, Strana neće primenjivati zahteve za licenciranje i kvalifikacije i tehničke standarde koji poništavaju ili narušavaju posebne obaveze na način koji:

- (i) ne ispunjava kriterijume navedene u tačkama 5 (a), (b) ili (c); i
- (ii) nije se moglo razumno očekivati od te Strane u vreme kada je ona preuzela posebne obaveze u tim sektorima.

(b) pri utvrđivanju da li je Strana u skladu sa obavezom iz stava (a), uzimaju se u obzir međunarodni standardi relevantnih međunarodnih organizacija⁵ koje primenjuje ta Strana.

7. U sektorima u kojima se preduzimaju specifične obaveze u vezi sa profesionalnim uslugama, svaka Strana će obezbediti adekvatne procedure za proveru kompetentnosti profesionalaca bilo koje druge Strane.

8. Strane će razmatrati pitanja domaćeg zakonodavstva u roku od dve godine od stupanja na snagu ovog Protokola. Na zahtev jedne ili više Strana, Strane će ući u pregovore o domaćim propisima koji će biti inkorporisani u ovaj Protokol, kao Aneks ili na drugi način.

⁵ Termin „relevantne međunarodne organizacije“ se odnosi na međunarodna tela čije je članstvo otvoreno za relevantna tela najmanje svih članica Svetske trgovinske organizacije (STO)

Član 11 ***Priznavanje***

1. U cilju ispunjavanja svojih relevantnih standarda ili kriterijuma za odobravanje, licenciranje ili sertifikaciju pružalaca usluga, svaka Strana će razmotriti sve zahteve druge Strane za priznavanjem obrazovanja ili stečenog iskustva, ispunjenih zahteva ili licenci ili sertifikata izdatih u toj drugoj Strani. Takvo priznanje može se zasnivati na aranžmanu ili sporazumu sa tom drugom Stranom ili se može autonomno odobriti.
2. Kada Strana priznaje, sporazumom ili aranžmanom, obrazovanje ili stečeno iskustvo, ispunjene zahteve, ili dodeljene licence ili sertifikate, izdate na državnoj teritoriji Strane koja nije Strana, ta Strana će pružiti odgovarajuću priliku drugim Stranama da pregovaraju o svom pristupanju takvom sporazumu ili aranžmanu, bilo postojećem ili budućem, ili sa njom pregovara o uporedivom sporazumu ili aranžmanu. Kada Strana dodeli priznanje samostalno, ona će pružiti odgovarajuću priliku bilo kojoj drugoj Strani da pokaže da obrazovanje ili stečeno iskustvo, ispunjene zahteve, ili licence ili sertifikate date na državnoj teritoriji te druge Strane takođe treba priznati.
3. Strana neće dati priznanje na način koji predstavlja sredstvo diskriminacije između Strana u primeni standarda ili kriterijuma za odobravanje, licenciranje ili sertifikaciju pružaoca usluga, ili prikriveno ograničavanje trgovine uslugama.
4. Strane će zaključiti potrebne procese za razvoj sporazuma o međusobnom priznavanju ili dogovora za regulisane profesije nakon stupanja na snagu ovog Protokola.

Član 12 ***Monopoli i ekskluzivni pružaoci usluga***

1. Svaka Strana će osigurati da svaki monopolni pružalac usluge na njenoj teritoriji, u isporuci monopolne usluge na relevantnom tržištu, ne deluje na način koji nije u skladu sa obavezama te Strane prema članu 3. i njenim posebnim obavezama.
2. Ako se monopolni pružalac usluga Strane takmiči, bilo direktno ili preko povezane kompanije, u isporuci usluge izvan opsega svojih monopolskih prava i ako je predmet posebnih obaveza te Strane, Strana će osigurati da takav pružalac ne zloupotrebljava svoj monopolni položaj da deluje na njenoj državnoj teritoriji na način koji nije u skladu sa takvim obavezama.
3. Pododbor za trgovinu uslugama može, na zahtev Strane koja ima razloga verovati da monopolni pružalac usluge bilo koje druge Strane deluje na način koji nije u skladu sa stavom 1. ili 2, zatražiti od Strane da uspostavi, održava ili ovlasti takvog pružaoca da pruži specifične informacije o relevantnim operacijama.

4. Odredbe ovog člana primenjivaće se i na slučajeve ekskluzivnih pružalaca usluga, gde Strana, formalno ili efektivno, (a) ovlašćuje ili osniva mali broj pružalaca usluga i (b) značajno sprečava konkurenciju među tim pružaocima na svojoj državnoj teritoriji.

Član 13

Poslovne prakse

1. Strane priznaju da određene poslovne prakse pružaoca usluga, osim onih koje spadaju pod član 12, mogu ograničiti konkurenciju i time ograničiti trgovinu uslugama.
2. Svaka Strana će, na zahtev bilo koje druge Strane, stupiti u konsultacije radi otklanjanja praksi navedenih u stavu 1. Strana kojoj je upućen dužna je razmotriti takav zahtev u potpunosti i sa razumevanjem i saradivati kroz pružanje javnih dostupnih informacija koje nisu poverljive, a koje su relevantne za dotično pitanje. Strana kojoj je upućen zahtev će dostaviti i druge informacije Strani koja je podnela zahtev, u skladu sa domaćim zakonodavstvom i zaključkom o zadovoljavajućem sporazumu u vezi sa zaštitom tajnosti Strane koja je uputila zahtev.

Član 14

Plaćanja i transferi

1. Osim u okolnostima predviđenim u članu 15, Strana neće primenjivati ograničenja na međunarodne transfere i plaćanja za tekuće transakcije sa drugom Stranom koje se odnose na njene posebne obaveze.
2. Ako Strana preuzme obavezu tržišnog pristupa u vezi sa isporukom usluge putem načina snabdevanja iz člana 2. stav 2., i ako je prekogranično kretanje kapitala bitan deo same usluge, ta Strana se time obavezala da će omogućiti takvo kretanje kapitala. Ako jedna Strana preuzme obavezu tržišnog pristupa u vezi sa isporukom usluge putem načina snabdevanja iz člana 2. stav 2., time se obavezuje da će omogućiti srodne transfere kapitala na svojoj državnoj teritoriji.
3. Ništa u ovom Protokolu neće uticati na prava i obaveze Strana u skladu sa Statutom Međunarodnog monetarnog fonda (u daljem tekstu: „MMF“), uključujući upotrebu akcija razmene koje su u skladu sa Statutom Sporazuma. MMF, pod uslovom da Strana ne nameće ograničenja na kapitalne transakcije nedosledno svojim specifičnim obavezama u vezi sa takvim transakcijama, osim prema članu 15. ili na zahtev MMF-a.

Član 15

Ograničenja za očuvanje platnog bilansa

1. Strane će nastojati da izbegnu nametanje ograničenja na pružanje usluga radi očuvanja platnog bilansa.

2. Svako ograničenje za očuvanje platnog bilansa usvojeno ili održavano od strane jedne Strane u skladu sa članom XII GATS-a, smatraće se kompatibilnim sa ovim Protokolom.

Član 16 **Opšta izuzeća**

Podložno uslovu da se takve mere ne primenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije između Strana, gde prevladavaju slični uslovi, ili prikriveno ograničavanje trgovine uslugama, ništa se u ovom Protokolu neće tumačiti tako da spreči usvajanje ili izvršenje Strane bilo koje mere:

- (a) neophodne za zaštitu javnog morala ili održavanje javnog reda;⁶
- (b) neophodne za zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili biljaka;
- (c) neophodne da se osigura poštovanje zakona ili propisa koji nisu u suprotnosti sa odredbama ovog Protokola, uključujući one koje se odnose na:
 - (i) sprečavanje obmanjujućih i lažnih postupaka ili bavljenje efektima neizvršenja ugovora o uslugama;
 - (ii) zaštitu privatnosti pojedinaca u odnosu na obradu i širenje ličnih podataka i zaštitu poverljivosti pojedinačnih evidencija i računa;
 - (iii) sigurnost;
- (d) u suprotnosti sa članom 5, pod uslovom da je razlika u tretmanu usmerena na osiguranje pravednog ili delotvornog⁷ nametanja ili naplate direktnih poreza u odnosu na usluge ili pružaoce usluga drugih Strana;

⁶ Izuzeće javnog reda može se pozvati samo onda kada se istinska i dovoljno ozbiljna pretnja postavlja pred jednim od osnovnih interesa društva.

⁷ Mere koje su usmerene na osiguranje pravednog ili delotvornog nametanja ili naplate direktnih poreza uključuju mere koje je strana preduzela u okviru svog poreskog sistema koji se:

- (i) primenjuju na nerezidentne pružaoce usluga s obzirom na činjenicu da je poreska obveza nerezidenata određena s obzirom na oporezive stavke koje se nalaze na državnoj teritoriji strane; ili
- (ii) primenjuju na nerezidente kako bi se osiguralo nametanje ili naplata poreza na državnoj teritoriji Strane; ili
- (iii) primenjuju na nerezidente ili stanovnike kako bi se sprečilo izbegavanje ili utaja plaćanja poreza, uključujući mere usklađenosti; ili
- (iv) primenjuju se na potrošače usluga koje se isporučuju na ili sa državne teritorije druge Strane kako bi se osiguralo nametanje ili naplata poreza na te potrošače izvedene iz izvora na teritoriji strane; ili
- (v) razlikuju pružaoce usluga koji podležu oporezivanju na svetske oporezive stavke od drugih pružalaca usluga, uvažavajući razliku u prirodi poreske osnovice između njih; ili

- (e) u suprotnosti sa članom 3, pod uslovom da je razlika u tretmanu rezultat sporazuma o izbegavanju dvostrukog oporezivanja ili odredbi o izbegavanju dvostrukog oporezivanja u bilo kojem drugom međunarodnom sporazumu ili aranžmanu kojim se Strana obavezuje.

Član 17 ***Izuzetia sigurnosti***

1. Ništa se u ovom Protokolu neće tumačiti:
 - (a) kao da zahteva od bilo koje Strane da dostavi bilo koju informaciju, čije otkrivanje smatra suprotnim njenim osnovnim sigurnosnim interesima; ili
 - (b) da sprečava bilo koju Stranu da preduzme bilo koju radnju za koju smatra da je potrebna za zaštitu njenih bitnih sigurnosnih interesa:
 - (i) u vezi sa pružanjem usluga koje se obavljaju direktno ili indirektno u svrhu obezbeđenja vojnog objekta;
 - (ii) u vezi sa fisibilnim i fuzionim materijalima ili materijalima od kojih su oni izvedeni;
 - (iii) u vreme rata ili drugog vanrednog stanja u međunarodnim odnosima;
 - ili
 - (c) da sprečava bilo koju Stranu da preduzme bilo koju radnju u ostvarivanju svojih obveza prema Povelji Ujedinjenih nacija za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti.
2. Pododbor za trgovinu uslugama će biti obavešten u najvećoj mogućoj meri o merama preduzetim prema stavu 1 (b) i (c) i o njihovom završetku.

Član 18

(vi) određuju, raspodele ili dodele prihoda, profita, dobita, gubitka, odbitka ili kredita rezidentnih lica ili podružnica, ili između povezanih lica ili podružnica istog lica, kako bi se zaštitila poreska osnovica strane. Poreski pojmovi ili koncepti u smislu stava (d) i ove fusnote određeni su u skladu sa poreskim definicijama i konceptima, ili ekvivalentnim ili sličnim definicijama i konceptima, prema domaćem zakonu Strane koja usvaja meru.

Saradnja u oblasti elektronske trgovine

1. Strane se, priznajući da elektronska trgovina povećava trgovinske mogućnosti u mnogim sektorima, slažu da promovišu razvoj elektronske trgovine između njih, posebno kroz saradnju na pitanjima koja se tiču elektronske trgovine prema odredbama ovog Protokola.
2. Strane su saglasne da razvoj elektronske trgovine mora biti u potpunosti kompatibilan sa najvišim međunarodnim standardima zaštite podataka, kako bi se osiguralo poverenje korisnika elektronske trgovine.
3. Strane su saglasne da se isporuke elektronskim sredstvima smatraju pružanjem usluga, u smislu člana 2 stav 2 (a), i ne podležu carini.
4. Strane će održavati dijalog o regulatornim pitanjima koja se tiču elektronske trgovine, koja će, između ostalog, rešiti sledeća pitanja:
 - (a) priznavanje sertifikata o elektronskim potpisima koji se izdaju javnosti i olakšavanje prekograničnih usluga sertifikacije;
 - (b) odgovornost pružalaca posredničkih usluga u pogledu prenosa ili čuvanja informacija;
 - (c) tretman neželjenih elektronskih komercijalnih komunikacija;
 - (d) zaštita potrošača u oblasti elektronske trgovine;
 - (e) bilo koje drugo pitanje relevantno za razvoj elektronske trgovine.
5. Takva saradnja može biti u obliku razmene informacija o odgovarajućem domaćem zakonodavstvu Strana o ovim pitanjima, kao i o primeni takvog zakonodavstva.

Član 19 ***Uskraćivanje pogodnosti***

Strana može uskratiti pogodnosti ovog Protokola pružaocu usluga druge Strane, ako utvrdi da se usluga u toj Strani vrši od strane pravnog lica koje je u vlasništvu ili pod kontrolom lica Strana koje nisu potpisnice i nemaju značajne poslovne operacije na državnoj teritoriji bilo koje Strane.

Član 20 ***Pregled***

1. U cilju dalje liberalizacije trgovine uslugama između njih, posebno eliminisanja suštinske diskriminacije između njih i među njima u periodu od pet godina, Strane će redovno pregledati svoj raspored posebnih obaveza, uzimajući u obzir posebno svaku autonomnu liberalizaciju i tekući rad pod pokroviteljstvom STO-a. Prvi takav pregled će se obaviti najkasnije tri godine nakon stupanja na snagu ovog Protokola.

2. Redovne revizije nivoa liberalizacije u skladu sa stavom 1. uzimaju u obzir procenu stepena restriktivnosti mera koje utiču na trgovinu uslugama koristeći metodologije koje su uspostavile Svetska banka i Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD).

Član 21

Pododbor za trgovinu uslugama

Pododbor za trgovinu uslugama, osnovan u skladu sa članom 41. stav 5. CEFTA 2006, olakšava i nadzire sprovođenje i primenu ovog Protokola od strane Strana.

Član 22

Prema članu 47. stav 1. CEFTA 2006, ovaj Protokol je sastavni deo CEFTA 2006.

Član 23

Aneksi

Sledeći Aneksi čine sastavni deo ovog Protokola:

Aneks I - Privremeni ulazak i boravak fizičkih lica u poslovne svrhe;

Aneks II - Regulatorna načela u vezi sa telekomunikacijama;

Aneks III - Konsolidovani raspored posebnih obaveza u trgovini uslugama zemalja potpisnica CEFTA sporazuma.

Član 24

Stupanje na snagu

1. Ovaj Protokol podleže ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju u skladu sa zahtevima predviđenim domaćim zakonodavstvom Strana. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja deponuju se kod depozitara.

2. Ovaj Protokol stupa na snagu tridesetog dana od polaganja trećeg instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja.

3. Za svaku Stranu koja deponuje svoj instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja nakon datuma deponovanja trećeg instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja, ovaj Protokol će stupiti na snagu tridesetog dana nakon što ta Strana položi svoj instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja.

4. Ako to dozvoljavaju domaći zakonski zahtevi, Strana može primenjivati ovaj Protokol privremeno dok ta Strana ne deponuje svoj instrument ratifikacije, prihvatanja ili

odobrenja u skladu sa stavom 1. Svaka privremena primena ovog Protokola biće dostavljena depozitaru.

U POTVRDU ČEGA, punomoćnici svih zemalja potpisnica CEFTA-e, koji su za to propisno ovlašćeni, usvojili su ovaj Protokol.

Sastavljeno u [_____] dana [datum], u jednom autentičnom primerku na engleskom jeziku, koji će biti deponovan kod depozitara CEFTA 2006, koji će dostaviti overene kopije svim zemljama potpisnicama CEFTA-e".

ANEKS I

Privremeni ulazak i boravak fizičkih lica u poslovne svrhe

Ovaj Aneks se odnosi na mere Strana koje se odnose na privremeni ulazak i boravak na njihovoj teritoriji ključnog osoblja, polaznika obuke, prodavaca poslovnih usluga, pružalaca ugovornih usluga, nezavisnih profesionalaca i lica u kratkoj poseti u poslovne svrhe.

Odeljak I

Ključno osoblje, polaznici obuke, prodavci poslovnih usluga, pružaoci ugovornih usluga, nezavisni profesionalci

1. U skladu sa ciljevima ovog Protokola, Strane se obavezuju da dozvole privremeni ulazak i boravak na svojoj teritoriji sledećim kategorijama fizičkih lica u skladu sa uslovima navedenim u daljem tekstu: (a) ključno osoblje; (b) polaznici obuke; (c) prodavci poslovnih usluga; (d) pružaoci ugovornih usluga; i (e) nezavisni profesionalci.
2. Za svaki sektor liberalizovan u skladu sa članom 4. ovog Protokola i podložno svim rezervama navedenim u Aneksu III, Strane će dozvoliti privremeni ulazak i boravak sledećim kategorijama fizičkih lica.
3. **„Ključno osoblje”** znači fizička lica zaposlena u okviru pravnog lica jedne Strane, koja nije neprofitna organizacija i koja su odgovorna za osnivanje ili propisnu kontrolu, poslovanje poslovne jedinice i upravljanje njome.

Ključno osoblje obuhvata posetioce u poslovne svrhe koji su odgovorni za uspostavljanje kompanije i lica premeštena unutar korporacije. Privremeni ulazak i boravak ključnog osoblja biće dozvoljen na period od šest meseci u bilo kom 12-mesečnom periodu za posetioce u poslovne svrhe; i tri godine, za lica premeštena unutar kompanije. Privremeni ulazak i boravak za lica premeštena unutar korporacije produžuju se za još dve dodatne godine za ukupan period koji ne prelazi pet godina.

(a) *„Posetioci u poslovne svrhe“* (BV) znači fizička lica koja rade na višoj poziciji u okviru pravnog lica koje je odgovorno za osnivanje kompanije. Oni učestvuju u direktnim transakcijama sa opštom javnošću i ne primaju naknadu od izvora koji se nalazi na državnoj teritoriji Strane domaćina; i

(b) *„Lica premeštena unutar korporacije (ICT)”* znači fizička lica koja su bila zaposlena od strane pravnog lica neke Strane ili su bila partneri u njemu najmanje godinu dana i koji su privremeno prebačeni u kompaniju (uključujući podružnice, filijale ili ogranke) na državnoj teritoriji druge Strane. Dotična fizička lica pripadaju jednoj od sledećih kategorija:

- (i) *Rukovodioci* su fizička lica koja rade na višoj poziciji u okviru pravnog lica, imaju opšti nadzor ili rukovode poslovima, koji prvenstveno usmeravaju upravu kompanije, uključujući:
 - (a) usmeravanje kompanije, ili odeljenja ili odseka iste;
 - (b) nadzor i kontrolu rada drugih nadzornih, profesionalnih ili rukovodećih radnika; i
 - (c) ima ovlašćenje da lično zapošljava i otpušta ili preporučuje zapošljavanje, otpuštanje ili druge kadrovske aktivnosti.
- (ii) *Stručnjaci* su fizička lica koja rade u okviru pravnog lica koja poseduju specijalizovano znanje neophodno za proizvodnju, istraživačku opremu, tehnike ili upravljanje kompanijom. Pri ocenjivanju takvog znanja, vodiće se računa ne samo o znanju specifičnom za kompaniju, već i o tome da li lice ima visok stepen kvalifikacije koja se odnosi na vrstu posla ili zanata koji zahteva specifično tehničko znanje, uključujući članstvo u akreditovanoj stručnoj organizaciji.

4. **„Polaznici obuke“** znači fizička lica koja su bila zaposlena od strane pravnog lica neke Strane najmanje godinu dana, koji imaju visoku stručnu spremu i koji su privremeno prebačeni u kompaniju na državnoj teritoriji druge Strane, u svrhu napredovanja karijere ili da bi dobili obuku o poslovnim tehnikama ili metodama. Od kompanije primaoca može se tražiti da podnese program obuke koji pokriva trajanje boravka u cilju prethodnog odobrenja, pokazujući da svrha boravka za obuku odgovara nivou univerzitetske diplome.

Privremeni ulazak i boravak polaznika obuke je dozvoljen do jedne godine.

5. **„Prodavci poslovnih usluga“** (BSS) znači fizička lica koja su predstavnici pružalaca usluga Strane koja traži privremeni ulazak na državnu teritoriju druge Strane u svrhu pregovaranja o prodaji usluga ili robe ili sklapanja ugovora o prodaji usluga za tog pružaoca usluga. Oni se ne bave direktnom prodajom široj javnosti i ne primaju naknadu od izvora koji se nalazi na državnoj teritoriji Strane domaćina.

Privremeni ulazak i boravak prodavaca poslovnih usluga dozvoljen je do šest meseci u bilo kojem 12-mesečnom periodu.

6. **„Pružaoци ugovornih usluga“** (CSS) znači fizička lica zaposlena od strane pravnog lica Strane koja nema poslovni nastan na državnoj teritoriji druge Strane i koja je zaključila bona fide ugovor za pružanje usluga sa potrošačem u toj drugoj Strani koja zahteva privremeno prisustvo zaposlenih, da bi ispunila ugovor za pružanje usluga. Ugovor o pružanju usluga koji je ovde naveden mora biti u skladu sa zakonima, propisima i zahtevima Strane.

Pružaoци ugovornih usluga kojima je dozvoljen privremeni ulazak i boravak u Strani radi pružanja usluga u toj Strani podležu dole navedenim uslovima:

- (a) Fizička lica moraju biti angažovana na pružanju usluga na privremenoj osnovi kao zaposleni u pravnom licu koje je dobilo ugovor o pružanju usluga na državnoj teritoriji druge Strane.
- (b) Fizička lica treba da imaju najmanje dve godine iskustva u određenom sektoru delatnosti koji je predmet ugovora o pružanju usluga.
- (c) Fizička lica moraju imati profesionalne kvalifikacije ako je to potrebno za obavljanje neke aktivnosti u skladu sa zakonima, propisima ili zahtevima Strane u kojoj se usluga pruža.
- (d) Fizička lica neće primati naknadu za isporuku usluga osim naknade koju plaćaju njihovi poslodavci za vreme boravka u drugoj Strani.
- (e) Privremeni ulazak i boravak fizičkih lica unutar druge Strane će trajati najviše šest meseci u bilo kojem dvanaestomesečnom periodu ili za vreme trajanja ugovora o uslugama, što god je manje.
- (f) Broj lica obuhvaćenih ugovorom o pružanju usluga ne sme biti veći od potrebnog za ispunjenje ugovora, u skladu sa zakonima, propisima i zahtevima Strane u kojoj se usluga pruža.

7. „**Nezavisni profesionalci**“ (IP) znači fizička lica koja se bave isporukom usluge i koja su registrovana kao samozaposlena lica na državnoj teritoriji jedne od Strana, koja je zaključila bona fide ugovor za isporuku usluga sa potrošačem u drugoj Strani, čime se zahteva njihovo privremeno prisustvo u toj drugoj Strani da bi se ispunio ugovor o pružanju usluga.

Nezavisni profesionalci kojima je dozvoljen privremeni ulazak i boravak na državnoj teritoriji Strane radi pružanja usluga u toj Strani podležu dole navedenim uslovima:

- (a) Fizička lica moraju biti angažovana na pružanju usluga na privremenoj osnovi kao samozaposlena lica registrovana u drugoj Strani i moraju imati ugovor o pružanju usluga za period koji ne prelazi dvanaest meseci.
- (b) Fizička lica moraju imati, na dan podnošenja zahteva za ulazak na državnu teritoriju Strane, najmanje tri godine profesionalnog iskustva u sektoru delatnosti koji je predmet ugovora o pružanju usluga.
- (c) Fizička lica moraju imati profesionalne kvalifikacije ako je to potrebno za obavljanje aktivnosti u skladu sa zakonima, propisima ili zahtevima zemlje u kojoj se usluga pruža.
- (d) Privremeni ulazak i boravak fizičkih lica u Strani traje najduže šest meseci u bilo kojem dvanaestomesečnom periodu ili za vreme trajanja ugovora o pružanju usluga, što god je manje.

8. Strana neće zadržati ili usvojiti bilo kakva ograničenja u pogledu ukupnog broja fizičkih lica koje pravno lice druge Strane može prebaciti kao ključno osoblje ili polaznike obuke u određenom sektoru u obliku brojčanih kvota, ili zahteva za ispitivanjem ekonomskih potreba ili ispitivanjem tržišta rada ili bilo kakvih diskriminatornih ograničenja. Strana neće zahtevati da kompanija imenuje na viša rukovodeća mesta fizička lica bilo koje posebne nacionalnosti.

Odeljak II

Kratke posete u poslovne svrhe

1. Strane će olakšati, u skladu sa svojim zakonodavstvom, privremeni ulazak i boravak na svojoj teritoriji lica u kratkoj poseti u poslovne svrhe iz bilo koje druge Strane u cilju obavljanja sledećih aktivnosti:

- (a) Istraživanje i projektovanje: Tehnički, naučni i statistički istraživači u ime pravnog lica osnovanog na državnoj teritoriji druge Strane;
- (b) Istraživanje tržišta: Osoblje koje sprovodi istraživanje ili analizu, uključujući istraživanje tržišta, u ime pravnog lica osnovanog na teritoriji druge Strane;
- (c) Seminari obuke: Osoblje pravnog lica Strane koje ulazi na teritoriju druge Strane da bi se obučavalo o tehnikama i radnim praksama koje koriste pravna lica ili organizacije u toj drugoj Strani, pod uslovom da je primljena obuka ograničena na posmatranje, upoznavanje i davanje instrukcija;
- (d) Sajmovi i izložbe: Osoblje koje prisustvuje sajmu u svrhu promovisanja svog pravnog lica ili njegovih proizvoda ili usluga u drugoj Strani;
- (e) Prodaja: Prodajni predstavnici i agenti koji primaju naloge ili ugovaraju ugovore za robu za pravno lice koje se nalazi na državnoj teritoriji druge Strane, ali ne isporučuje robu;
- (f) Nabavka: Kupci koji vrše nabavku za pravno lice ili rukovodeće i nadzorno osoblje koje učestvuje u komercijalnoj transakciji izvršenoj na teritoriji druge Strane.
- (g) Sastanci i konsultacije: Fizička lica koja prisustvuju sastancima ili konferencijama ili se konsultuju sa poslovnim saradnicima.

2. Licima koja se bave aktivnostima navedenim u stavu 1. može se odobriti privremeni ulazak i boravak u Strani kao licima u kratkoj poseti u poslovne svrhe, pod uslovom da: (i) se ne bave prodajom svojih proizvoda ili usluga široj javnosti ili dobavljanjem svoje robe ili usluga-; (ii) ne dobijaju nikakvu naknadu od izvora koji se nalaze unutar Strane u kojoj privremeno borave; i (iii) se ne bave isporukom usluga u okviru ugovora zaključenog između pravnog lica koje nema komercijalno prisustvo u Strani gde privremeno boravi lice u kratkoj poseti i u poslovne svrhe i potrošač u toj Strani.

3. Privremeni ulazak i boravak lica u kratkoj poseti u poslovne svrhe na državnoj teritoriji Strana, kada je to dopušteno, biće na period do šest meseci u bilo kojem dvanaestomesečnom periodu.

ANEKS II

Regulatorna načela u vezi sa telekomunikacijama

Definicije i načela o regulatornom okviru telekomunikacionih mreža i usluga.

Definicije

„Telekomunikacije” znači prenos i prijem signala elektromagnetnim putem

„Javna telekomunikaciona usluga” znači svaka telekomunikaciona usluga za koju Strana, izričito ili činjenično, zahteva da se pruža javnosti. Takve usluge mogu, između ostalog, obuhvatati telegraf, telefon, teleks i prenos podataka koji se načelno sastoje od prenosa, u realnom vremenu, korisničkih informacija između dve ili više tačaka, a bez promene oblika ili sadržaja korisničkih informacija od jednog do drugog kraja.

„Javna telekomunikaciona mreža” znači javna telekomunikaciona infrastruktura koja omogućava telekomunikacije između definisanih završnih tačaka mreže;.

„Korisnik“ znači korisnik usluga i pružalac usluga..

„Osnovni objekti“ znači objekti javne telekomunikacione prenosne mreže ili usluge koji:

(a) su isključivo ili pretežno obezbeđeni od strane jednog ili ograničenog broja dobavljača; i

(b) ne mogu se ekonomski ili tehnički zameniti kako bi se pružila usluga

„Glavni snabdevač“ znači snabdevač koji ima mogućnost da materijalno utiče na uslove učestvovanja na relevantnom tržištu za telekomunikacione mreže i usluge kao rezultat: (a) kontrole nad osnovnim objektima; ili (b) korišćenje svog položaja na tržištu.

1. Zaštita konkurencije

Sprečavanje praksi zabrane konkurencije u telekomunikacijama

Odgovarajuće mere će se održavati ili usvajati u svrhu sprečavanja dobavljača, samostalno ili zajednički, koji je glavni dobavljač, da učestvuje ili nastavi da učestvuje u praskama zabrane konkurencije. Ove prakse zabrane konkurencije konkretno uključuju:

(a) unakrsno subvencionisanje suprotno tržišnoj konkurenciji;

(b) upotrebu informacija dobijenih od konkurenata sa posledicama u suprotnosti sa tržišnom konkurencijom; i

(c) uskraćivanje drugim pružaocima usluga pravovremenih tehničkih informacija o osnovnoj infrastrukturi i komercijalno važnih informacija koje su im potrebne za pružanje usluga.

2. Interkonekcija

2.1 Interkonekcija se odnosi na povezivanje sa pružaocima koji pružaju javne telekomunikacione prenosne mreže ili usluge kako bi se omogućilo korisnicima jednog pružaoca da komuniciraju sa korisnicima drugog pružaoca i da pristupe uslugama koje pruža drugi pružalac, gde se preduzimaju posebne obaveze.

2.2 Osiguranje interkonekcije

Interkonekcija sa glavnim dobavljačem mora biti osigurana na bilo kojoj tehnički izvodljivoj tački u mreži. Takva interkonekcija će biti obezbeđena ⁸ :

(a) u okviru nediskriminatornih odredbi, uslova (uključujući tehničke standarde i specifikacije) i stopa i kvaliteta koji nije manje povoljan od onog koji je predviđen za vlastite usluge ili za slične usluge pružalaca nepovezanih usluga ili za njegove podružnice ili druge ogranke;⁹

(b) blagovremeno, pod uslovima (uključujući tehničke standarde i specifikacije) i troškovno orijentisanim stopama koje su transparentne, razumne i uzimajući u obzir ekonomsku izvodljivost dovoljno razdvojene, tako da dobavljač ne mora platiti za mrežne komponente ili objekte koji se ne zahtevaju za pružanje usluge; i

(c) na zahtev, na mestima pored mrežnih priključaka koji se nude većini korisnika, uz naknadu koja odražava troškove izgradnje potrebnih dodatnih objekata.

2.3 Javna dostupnost procedura za pregovore o interkonekciji

Postupci koji se primenjuju za interkonekciju sa glavnim dobavljačem moraju biti javno dostupni.

2.4 Transparentnost aranžmana interkonekcije

Svaka Strana osigurava da glavni dobavljač javno objavi ili svoje sporazume o interkonekciji ili referentnu ponudu za interkonekciju.

⁸ Pružaoci usluga ili mreža koje nisu uopšteno dostupne javnosti, kao što su zatvorene grupe korisnika, imaju garantovana prava na povezivanje sa javnom telekomunikacionom mrežom ili uslugama pod uslovima i stopama koje su nediskriminatorne, transparentne i troškovno orijentisane. Takvi uslovi i cene mogu, međutim, da variraju od uslova i stopa koji se primenjuju na interkonekciju između javnih telekomunikacionih mreža i usluga.

⁹ Za operatore u različitim tržišnim segmentima, na osnovu nediskriminatornih i transparentnih odredbi o licenciranju, mogu se odrediti različiti termini, uslovi i stope, gde takve razlike mogu biti objektivno opravdane jer se te usluge ne smatraju „sličnim uslugama“.

2.5 Interkonekcija: rešavanje sporova

Pružalac usluga koji zahteva interkonekciju sa glavnim dobavljačem ima pravo na regres:

- (a) u bilo koje vreme; ili
- (b) nakon razumnog vremenskog perioda koji je javno objavljen

nezavisnom domaćem telu, koje može biti regulatorno telo kako je navedeno u stavu 5, za rešavanje sporova u vezi sa odgovarajućim uslovima i cenama za interkonekciju u razumnom vremenskom periodu, u onoj meri u kojoj prethodno nisu uspostavljeni.

3. Univerzalna usluga

Svaka Strana ima pravo da odredi vrstu obaveza univerzalne usluge koje želi da zadrži. Takve obaveze univerzalne usluge same po sebi se ne smatraju suprotnim tržišnoj konkurenciji, pod uslovom da se njima upravlja na srazmeran, transparentan, objektivan i nediskriminišući način koji je odredila Strana.

4. Javna dostupnost kriterijuma za licenciranje

Kada je potrebna licenca, javno će se objaviti sledeće:

- (a) svi kriterijumi za licenciranje i vremenski period potreban za donošenje odluke u vezi sa zahtevom za licencu; i
- (b) rokovi i uslovi pojedinačnih licenci.

Na zahtev podnosiocu zahteva, razlozi za odbijanje licence moraju biti poznati.

5. Nezavisni regulatori

Regulatorno telo u svakoj od Strana pravno je odvojeno od svih pružalaca telekomunikacionih mreža i usluga. Odluke i procedure koje koriste regulatori biće nepristrasne u odnosu na sve učesnike na tržištu.

6. Dodela i korišćenje deficitarnih resursa

Svi postupci za dodelu i korišćenje deficitarnih resursa, uključujući frekvencije, brojeve i pravo puta, sprovode se na objektivan, pravovremen, transparentan i nediskriminatoran način. Trenutno stanje dodeljenih frekvencijskih opsega mora biti javno dostupno, ali nije potrebna detaljna identifikacija frekvencija dodeljenih za specifične državne upotrebe.

ANEKS III

Konsolidovani raspored posebnih obaveza u trgovini uslugama zemalja potpisnica CEFTA sporazuma